

Інфінітив як засіб предикації у структурі простого речення

Обґрунтовується теза про те, що речення – це складна комбінація первинних і вторинних предикативних зв'язків; описуються засоби вираження вторинної предикації – інфінітивні конструкції.

Традиційно інфінітив зараховують до п'яти дієслівних утворень разом з дієвідмінюваними дієсловами, дієприкметниками, дієприслівниками та предикативними (присудковими) формами на *-но*, *-то* [3, с. 157–158; 4, с. 220; 8, с. 169–170; 9, с. 405 та ін.]. Всі компоненти з дієслівної парадигми, крім дієвідмінюваних (або особово-часових, особово-способових), виявляють «якусь одну чи дві ознаки з необхідного комплексу ознак, нерідко частково або специфічно» [4, с. 221]. У цьому аспекті інфінітив «хоч і має дієслівну семантику (значення дії, процесу чи стану), проте в позиціях двох протиставлених одна одній частинах мови – дієслова й іменника» [Там само]. Це дозволяє кваліфікувати інфінітив як вербойдну форму [8, с. 169], міжчастиномовну форму [7, с. 81] або синтаксичний субстантив [7, с. 79], поліфункціональне дієслівне утворення [9, с. 405], компонент, що одного кроку не зробив до імені [12, с. 4].

На думку В. В. Луцкай, виявлення синтаксичної семантики словоформ має спиратися на положення про те, що синтаксичні позиції у складі речення відкривають свій семантичний потенціал, орієнтований на словоформи, спеціалізовані для певних синтаксичних позицій, оскільки вони формувалися в цих синтаксичних позиціях, виконуючи певні синтаксичні функції [18, с. 69–70]. Саме тому, справедливо зауважує А. П. Загнітко, синтаксичні позиції як головних, так і другорядних членів речення можуть заповнюватися прямо – *спеціалізованими* (морфологізованими) формами, або ж *неспеціалізованими* формами, коли факт «зачеплення висловлення за світ» (вислів Н. Д. Арутюнової) ускладнюється [11, с. 147]. Так, дієвідмінювані утворення як предикативні форми виражають ознаку, що «сприймається у віднесенні її предметові (передусім у формі предикації)» [17, с. 314]; категорійне значення не суперечить семантиці синтаксичної позиції. Інфінітив же належить до неспеціалізованих форм: виражена ним ознака «розглядається в граматиках як безвідносна до особи чи предмета, якому вона могла б належати чи й справді належить у дійсності. Виразним виявом цього служить передусім функція в реченні: якщо для предикативних форм предикативна функція є основною, то для інфінітива вона є лиш однією з виконуваних ним» [17, с. 314]. У своєму загальному вимірі реченневокатегорійна інфінітивність ще тільки стає об'єктом окремих лінгвістичних студій. Спробуємо встановити роль інфінітива у предикативній структурі простого речення. Вихідною для нашого розуміння лінгвістичної природи предикації стала концепція І. Р. Вихованця, який

розглядає предикацію як семантико-синтаксичну категорію, що охоплює відношення предиката і субстанціональних (зі значенням предметності) синтаксем [6].

Реченневокатегорійну інфінітивність учені витлумачують як маркувальну ознаку певного структурного і функціонального різновиду речення або як семантико-синтаксичний ускладнювач структури останнього, оскільки в ранзі ускладнювача інфінітив завжди постає носієм окремої пропозиції, тобто зображуваної ситуації позамовної дійсності [12, с. 3]. Реченневокатегорійна інфінітивність охоплює прості двоскладні й односкладні речення, поширюючись також на складні речення.

Особлива категорійна семантика інфінітива дає змогу виконувати різноманітні синтаксичні функції. Наприклад, інфінітив займає лівобічну синтаксичну позицію, входить до граматичного центру двоскладного речення, перебуває з присудком у предикативному двобічному координативному зв'язку і маркує реченнєву структуру за особливостями вияву підмета як інфінітивного блоку, напр.: *Бути завжди молодим – щастя* (С. Будний, II, с. 125);¹ *Боротися з ворогами – се наш могутий клич* (Д.Макогон, I, 486); *Умерти в лютім бою за народную долю – для нас найбільша честь* (Д.Макогон, I, 486).

О. С. Мельничук відзначав, що заповнення інфінітивом синтаксичної позиції підмета зумовлено похідністю цієї граматичної форми, втягуванням її в систему дієслова і набуттям здатності реалізовувати невластиві раніше модальні значення [19, с. 101]. Цілком викінченою постає думка ученого про те, що слов'янський інфінітив почав виконувати функцію підмета тільки тоді, коли «остаточно позбувся своєї колишньої семантики давального відмінка віддієслівного імені» [19, с. 125–126]. «Для реалізації іменникових формально-синтаксичних і семантикосинтаксичних функцій інфінітив не потребує синтетичних або аналітичних морфем» [7, с. 80–81].

«Саме із здатністю інфінітива виконувати функцію незалежного предикативного члена речення пов'язаний розвиток нового синтаксичного засобу для вираження модального значення волевиявлення... Речення з незалежним інфінітивом сформувалися в той час, коли інфінітив почав вживатися у контексті, в якому називалися дії, що мусили бути виконані групою осіб або окремою особою» [15, с. 273], напр.: *Залишатися в Крутах* (М. Марфієвич, I, с. 652); *З якої чарівної криниці черпнути сили?* (В. Бабляк, II, с. 57); *Тепер – снідати!* (В. Бабляк, II, с. 57); *Пірнути б з гону на гін* (В. Бабляк, II, с. 58); *Хлопчикові незручно розпитувати* (В. Бабляк, II, с. 59).

Відзначимо, що проблема місця і статусу інфінітивних двоскладних й односкладних інфінітивних речень залишається у лінгвістиці дискусійною [див. про це: 12, с. 4; 20, с. 25], оскільки часто увагу звертають або тільки на нерегулярне заповнення інфінітивом синтаксичної позиції підмета (двоскладне речення), або лише констатують особливість морфологічного вираження головного члена (односкладне речення).

Водночас інфінітив досить часто є носієм речового значення у синтаксичній позиції компонента складеного присудка, напр.: *І ти мене зможеш любити кохати!* (І. Діброва, I, с. 468); *Він мусив би зречися життя* (І. Діброва, I, с. 471); *Згодом дівчинка перестала плакати* (Д. Макогон, I, с. 490); *Жити – значить боротись!* (І.

¹ Цит. за виданням: Письменники Буковини другої половини XIX – XX століття. – У 2-х частинах / Упоряд. Б. І. Мельничук, М. І. Юрійчук. – Ч. I: Чернівці, 2001; Ч. II: Чернівці, 1998.

Діброва, І, с. 471) або простого дієслівного – некоординованого з підметом, напр.: *Мама теж плакали* (В. Бабляк, II, с. 60); або простого дієслівного ускладненого, підкреслюючи інтенсивність чи раптовість початку дії, напр.: *Коні ну мчати!* (В. Бабляк, II, с. 61); *Тут вони давай працювати* (В. Бабляк, II, с. 62).

Як зазначає В. Ф. Сич, іноді інфінітив разом з особовою формою дієслова створює своєрідне тавтологічне сполучення, виконуючи роль підсилювального слова для логічного виділення присудка, напр.: *Бити вони вас не битимуть* (Остап Вишня) [20, с. 25].

Отже, роль головного члена односкладного речення і присудка в двоскладному реченні постають ядерними функціями українського інфінітива; напівпериферійною є функція підмета у двоскладному реченні, до якої прилягає функція інфінітива у структурах типу *можна погодитися* [12, с. 9]. У цьому разі інфінітив бере участь в акті первинної (основної) предикації семантично елементарного простого речення, що є знаком однієї ситуації (праці І. Р. Вихованця, К. Г. Городенської, А. П. Загнітка, Н. В. Гуйванюк, М. В. Мірченка, Т. І. Лутак, Ю. Ф. Єщенко та ін.). Основна предикація репрезентує структурний центр речення й одночасно його структурно-семантичний мінімум; інші компоненти поширюють, доповнюють висловлення.

Крім первинної, існує ще вторинна предикація, яка виявляється у приписуванні суб'єкту (або об'єкту) додаткової релевантної ознаки. Вона не має самостійного модально-часового значення й ускладнює речення. Таким чином, вторинна (нереченнева, напівфразна, секундарна) предикація маркує асиметричні синтаксичні одиниці, пов'язана з активними у наш час процесами компресії та синтаксичної редукції, які в основних своїх виявах репрезентують ті чи інші площини закону мовної економії, засвідчують постійну динаміку в українському синтаксисі. Зокрема, функціональний аналіз «синтаксичного іменника – інфінітива» уможливило виявлення ряду семантичних ускладнень речення, що викликані «предикатною (ознаковою) природою» цієї синтаксеми, яка трактується як «конденсат вихідного речення», його «номіналізований репрезентат», так само як і віддієслівний іменник (девербатив) [7, с. 82], а речення з інфінітивами – як «скорочені» складні речення (праці С. Смаль-Стоцького, В. Сімовича, Є. Тимченка, І. Огієнка та ін.).

Комбінацію первинної та вторинної предикацій зазвичай виявляємо в простих реченнях з інфінітивом у периферійних функціях (об'єктній, атрибутивній і обставинно-детермінантній), оскільки в межах цих значень інфінітив «розмиває» свою категорійну семантику, стаючи вторинним предикатом. І. Р. Вихованець зазначає, що, крім реченневого оформлення, пропозиція може мати непредикативне. Це засвідчує семантичне ускладнення простого речення внаслідок об'єднання декількох семантично елементарних простих речень [5, с. 122–123]. Інфінітивна конструкція, так як і дієприслівникова, дієприкметникова, прикметникова або іменникова, є вторинними способами вираження пропозиції, яка має предикативне (реченнєве) оформлення, ускладнюючи семантико-синтаксичну структуру простого речення [5, с. 123]. Унаслідок цього просте за формально-граматичною природою монопредикативне речення набуває складного об'єктивно-семантичного змісту, виражаючи дві або більше пропозиції. Отже, такі прості речення є монопредикативними (формально-синтаксична ознака), і поліпропозитивними (семантикосинтаксична ознака). Наприклад, у реченні *Сільська хатина схилитися нас*

не навчила (М. Івасюк, II, с. 15) маємо три пропозиції: першу пропозицію з двомісним предикатом оформлено предикативною конструкцією (первинна предикація) *Хата не навчила нас*, другу пропозицію з одномісним предикатом оформлено непередикативною конструкцією (словосполученням) *сільська хатина*. Вихідним для цієї вторинної конструкції є речення *Хата є сільська / сільською* (вторинна предикація).

Третя пропозиція репрезентована нереченнево-одномісним предикатом, який за трансформації набуває такого вигляду: *Ми не схилиємося*. При цьому варто вказати на збереження ознак складного речення, зокрема на семантико-синтаксичні відношення між елементарними простими реченнями, що відображають зв'язки двох або більше ситуацій, пор: *Сільська хатина не навчила, щоб ми схилилися*. У зв'язку з цим необхідно зважати на деякі моменти, що дозволяють більш достовірно кваліфікувати синтаксичну роль інфінітива у реченнях з первинною та вторинною предикаціями. Н. В. Гуйванюк вважає найважливішими серед них лексико-семантичні особливості слова, від якого інфінітив залежить, його безпосереднє значення, відношення інфінітива до суб'єкта чи об'єкта в реченні, зміст висловлення загалом [10, с. 230]. Передусім, як на нас, необхідно встановити стосунок інфінітива до суб'єкта дії.

Й інфінітив, і дієслово, до якого він прилягає, можуть виражати дію того самого або ж різних суб'єктів, напр.: 1) *Робертові довелося вертатися* (В. Бабляк, II, с. 60); *Віз знову починає деренчати* (В. Бабляк, II, с. 61); 2) *Дід Малайко радить внукові зробити маленький перекур* (В. Бабляк, II, с. 63); *Сонце в селі лише інколи дозволяло бачити себе з-за садів і будинків* (В. Бабляк, II, с. 58);

У першій групі речень дія, виражена інфінітивом, пов'язана з тим самим суб'єктом, що й Vf-дія. Такий інфінітив прийнято називати *суб'єктним* (моносуб'єктним). Дієслова *радить*, *дозволяло* та інфінітиви *зробити*, *бачити* у другій групі речень виражають дії різних осіб. Такого типу інфінітив називають *об'єктним* (полісуб'єктним). А. П. Загнітко визначає об'єктні інфінітиви як такі, що «означають дію особи, не ототожнюваної з суб'єктом основної дії (такий суб'єкт здебільшого заповнює синтаксичну позицію лівобічного валентнозумовленого компонента; за традиційним формально-граматичним тлумаченням – це підмет)» [12, с. 4]. Напр.: *Бабуся не дозволяє Робертові вставати з ліжка* (В. Бабляк, II, с. 71).

У наведеному прикладі виділяємо валентнозумовлений лівобічний суб'єкт *бабуся*, що заповнює синтаксичну позицію підмета, якого стосується дія, позначувана Vf-формою *не дозволяє*, а об'єктний інфінітив *вставати* корелює з правобічним валентнозумовленим об'єктом *Робертові*, що заповнює синтаксичну позицію прямого додатка. Пор.: *Бабуся не дозволяє + Роберт не може вставати з ліжка*.

Аналізуючи семантичні основи синтаксемного аналізу інфінітива у придієслівній позиції, І. А. Казимиrowa стверджує, що у складі дієслівно-інфінітивної конструкції залежний інфінітив як предикатний знак має стабільну інтенцію до набуття за допомогою особового дієслова модальної визначеності [16, с. 57]. За спостереженнями Н. В. Гуйванюк, експліцитно ця здатність виявляється у поліпредикативних одиницях [10, с. 229–230], як-от: *Бабуся не дозволяє, щоб Роберт вставав з ліжка*.

Як видно з наведених прикладів, відношення залежних частин тут мають опосередкований характер, хоча «часто подібні вияви охоплюють конструкції перехідного типу, в яких статус інфінітива наближається до суб'єктного, що, як правило, зумовлюється відносною синсемантичністю препозитивного дієслівного компонента, пор.: *Чугай сидів, не рухаючись, і, видно, не збирався виконувати наказ новоявленого командира* (Г. Тютюнник)» [12, с. 5].

Об'єктний інфінітив функціонує в реченнях з каузативними й модальнооцінними предикатами. Каузативні дієслова мають специфічні морфологічні властивості, семантику й своєрідні синтаксичні функції, спричинені їх здатністю утворювати поліпредикатні побудови, що перебувають на периферії синтаксичного поля речення (Золотова Г. О., Храковський В. С., Апресян Ю. Д., Арутюнова Н. Д., Богданов В. В. та ін.).

Синтаксична класифікація каузативних дієслів здебільшого ґрунтується на кількості синтаксичних валентностей дієслова. Зазвичай у каузативних дієсловах на одну валентність більше, ніж у вихідному дієслові. Каузативні дієслова відрізняються від некаузативних транзитивних дієслів тим, що на більш глибокому рівні семантичної репрезентації актантами виступають не суб'єкт і об'єкт, а суб'єкт каузації і суб'єкт каузованого стану або дії [1, с. 47]. Семантична типологія каузативів побудована з урахуванням декількох ознак. На думку Г. О. Золотової, може бути характер події [14, с. 287]: «Сполучення об'єктного інфінітива з особовим дієсловом виражає модально-волюнтативне відношення до дії-інфінітива з боку іншого суб'єкта, який впливає на волю потенційного суб'єкта дії-інфінітива» [13, с. 259]. Н. Д. Арутюнова конкретизує характер спричиненого впливу – це каузація вимогою, фізичною дією, емоції [2, с. 168] та визначає роль суб'єктора-каузатора і суб'єкта каузованої події (одноагентні й двоагентні) [Там само, с. 170].

Каузативні дієслова належать до предикатів «другого порядку», тобто до тих, чие «місце має бути обов'язково зайнятим іменем цілої ситуації» [1, с. 76]. Зокрема, у ситуаціях, позначених каузативними дієсловами, наявність однієї дії передбачає наявність іншої дії як наслідок першої. У висловленнях із каузативними предикатами й об'єктним інфінітивом сема каузативності представлена на синтаксичному рівні експліцитно, розчленовано.

Значення причиновості, що зазвичай виконує функцію периферійного члена речення з пропозитивною семантикою, при каузативних дієсловах пересувається в більш центральну позицію обов'язкових придієслівних аргументів [2, с. 177]. Цю сему причиновості передають релятивні дієслова: *змусити, зобов'язати, наказати, вимагати, рекомендувати, радити* та ін.

Розчленованість предикатів пов'язана з протиставленням механічної дії та психічного впливу, за якого «відбувається розмежування ролей ініціатора дії та її виконувача і, відповідно, двох подій: акту спонукання та акту здійснення» [2, с. 173].

Отже, в реченні з каузативним предикатом представлено номінації двох ситуацій: каузованої та ситуації-каузатора, між якими встановлюються імплікативні відношення: каузативне дієслово, разом із суб'єктом-каузатором репрезентує ядро основної предикації, а каузований суб'єкт і об'єктний інфінітив – ядро вторинної, прихованої предикації.

Оскільки висловлення з каузативними предикатами виражають значення впливу одного суб'єкта на інший з метою здійснення ним певної дії, то обидва суб'єкти (суб'єкт-каузатор і каузований суб'єкт) здебільшого позначають активних діячів. «Відкрито й приховано каузативні дієслова мають своїм суб'єктом завжди активну дієву істоту – передусім „Людину”» [21, с. 167], тому вони виражені іменниками-антропонімами або особовими займенниками. Часто каузований суб'єкт елімінується, оскільки про нього йшлося у попередньому контексті. Наприклад: [Мені] *Кажуть себе тримати в руках* (М. Івасюк, II, с. 16). Позицію суб'єктакаузатора може займати також іменник не-особа. У цьому разі відзначаємо мимовільну каузацію і подальше ускладнення семантики висловлення. Основний зміст конструкції полягає вже не в каузації дії, а в мимовільній каузації стану навколишнього світу. При чому конструкція набуває метафоричного (метонімічного) значення, як-от: *Непрі ніби здобули дар мови. Вимагали на всю горлянку покоритися* (М. Івасюк, II, с. 33).

Інша група речень з пропозитивним об'єктом, вираженим інфінітивом, – це висловлення оцінної семантики. Основний предикат таких висловлень – слово категорії стану (або предикативний прислівник), який чи (1) називає стан певної особи внаслідок виконаної дії або вчинку або (2) тільки оцінює певну дію, вчинок, процес. У конструкціях першої групи номінація стану зазвичай супроводжується його оцінкою. «Практично всі стани, відчуття, ставлення і властивості людського характеру мають позитивну чи негативну соціальну цінність, тобто їх найменування або обов'язково містить оцінний компонент, або його легко набувають за конкретних обставин» [22, с. 78], напр.: *Даремно шукати думок на дні чорнильниці* (М. Івасюк, II, с. 42); *Щастя хвилюватися її [Кобилянської] хвилюванням* (В. Бабляк, II, с. 50).

Висловлення другої групи містять оцінку логічної, розумової діяльності людини, яку репрезентують інфінітивні конструкції, напр.: *Цікаво побачити, добре б подумати* тощо, напр.: *Важко збагнути церемонію, її суть і доцільність* (М. Івасюк, II, с. 40); *Як не соромно не розказати про онука легендарного ватажка гуцулів* (В. Бабляк, II, с. 51).

Ситуація оцінки обов'язково передбачає суб'єкта оцінних відношень, тому говорять про полісуб'єктність таких висловлень. Зазвичай суб'єкт оцінки й суб'єкт пропозиції збігаються. У формальній структурі речення суб'єктна синтаксема має форму давального безприйменникового, якщо він називає учасників мовленнєвого акту, як-от: *Поможу я буряки возити втомленим обвітреним жінкам* (С. Будний, II, с. 117).. Якщо ж обидва суб'єкти є узагальненими й виражають «спільну думку», то вони представлені у реченні імпліцитно, напр.: *Радісно жити* (С. Будний, II, с. 118).

Отже, семантичне ускладнення простого речення може бути результатом поглиблення суб'єкто-предикатної перспективи предикативної одиниці в межах елементарної семантичної структури. У цьому разі позиції актантів, учасників реченнєвої ситуації, займають конструкції, що можуть слугувати найменуванням деякого положення справ, події.

Інфінітив стає функціональним еквівалентом прикметника у позиції поширювача з атрибутивним значенням, напр.: *На мить ним [Робертом] оволодіває солодке, нестримне бажання піти в ліс* (В. Бабляк, II, с. 66); *Але звичка виконувати вправи*

посеред двору залишилася назавжди (В. Бабляк, II, с. 56); *Настала пора порушити тишу* (В. Бабляк, II, с. 59). З огляду на синтаксичну семантику інфінітиватрибут має таке значення: процес (подія) як позачасова ознака субстанції. Це зумовлено багаторівневою організацією речення і, відповідно, його багатоярусним членуванням. «Підпорядковуючись віддієслівному іменнику як означуваному, інфінітив поєднує два значення синтаксичного рівня – об'єктне й атрибутивне» [18, с. 75], напр.: *Прагнення за допомогою пісні прикрасити важке солдатське життя не залишало письменника ніколи* (О. Романець, II, с. 403): **прагнення** (до чого? яке?).

Синкретичний характер синтаксичної семантики інфінітива може бути зумовлений не тільки морфологічною специфікою означуваного (напр., віддієслівного іменника, який поєднує дієслівне керування і здатність бути означуваним), проте і неповною реалізацією семантичної валентності дієслова-присудка, від якого залежить інфінітив, напр.: *Повільною ходом йшла Ксеня з Танасиком в Околену шукати роботи* (М. Марфієвич, I, с. 652); *Я б ходив до нього [Шевченка] щоранку прибирати кімнату і чистити його черевики* (М. Івасюк, II, с. 42). У наведених прикладах інфінітив, як і прийменниково-іменні форми девербативів, є засобом вираження цільових ситуацій. Він виконує зазначену функцію у реченні із предикатом руху або місце знаходження (рідше). У цьому разі мета представлена як деяке намагання суб'єкта, яке може здійснитися у майбутньому.

Отже, категорійне значення інфінітива суперечить семантиці синтаксичної позиції, тобто морфологічний і змістовий бік у ньому не збігаються. З одного боку, інфінітив – результат конденсації прихованого (вторинного) предиката, тобто результат трансформації підрядної частини, а з іншого – структурної схеми речення: інфінітив взаємодіє з основною моделлю речення, поширюючи й ускладнюючи її семантику.

Роль інфінітива в комунікативному плані суттєва. Репрезентуючи другу ситуацію в згорнутій, конденсованій формі, він бере участь в актуалізації висловлення, його стосунку до реальної дійсності.

Бібліографічні посилання

1. **Апресян Ю. Д.** Лексическая семантика: Синонимические средства языка. – М., 1974.
2. **Аругтюнова Н. Д.** Предложение и его смысл: логико-семантические проблемы. – М., 1976.
3. **Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М.** Граматика української мови: Морфологія. – К., 1993.
4. **Вихованець І., Городенська К.** Теоретична морфологія української мови. – К., 2004.
5. **Вихованець І. Р.** Граматика української мови: Синтаксис. – К., 1993.
6. **Вихованець І. Р.** Навколо проблем предикативності, предикації і предикатності // Укр. мова. – 2002. – № 1. – С. 25–31.
7. **Вихованець І. Р.** Частини мови в семантико-граматичному аспекті. – К., 1988.

8. **Мацько І., Грищенко А. П.** Дієслово // Сучасна українська літературна мова / За ред. А. П. Грищенка. – К., 1997.
9. **Горпинич В. О.** Українська морфологія: Навч. посібн. – Д., 2002.
10. **Гуйванюк Н. В.** Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць. – Чернівці, 1999.
11. **Загнітко А. П.** Теоретична граматики української мови: Синтаксис: Монографія. – Донецьк, 2001.
12. **Загнітко А. П.** Український інфінітив у структурі простого речення: типологія функцій і семантика // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Вип. 34. – Ч. I. – Львів, 2007. – С. 3–9.
13. **Золотова Г. А.** Коммуникативные аспекты русского синтаксиса. – М., 1982.
14. **Золотова Г. А.** Очерк функционального синтаксиса русского языка. – М., 1973.
15. Історія української мови. Синтаксис / **Арполенко Г. П., Грищенко А. П., Німчук В. В.** та ін. – К., 1983.
16. **Казимиrowa І. А.** Семантичні основи синтаксемного аналізу інфінітива у придієслівній позиції // Мовознавство. – 1992. – № 5. – С. 56–60.
17. **Кучеренко І. К.** Теоретичні питання граматики української мови: Морфологія. – Вид. 2-ге, уточн. й доп. – Вінниця, 2003.
18. **Луццай В. В.** Синтаксическая семантика инфинитива в русском предложении // Грамматическая семантика глагола и имени в языке и речи: Сб. научн. тр. – К., 1988. – С. 69–77.
19. **Мельничук О. С.** Розвиток структури слов'янського речення. – К., 1966.
20. **Сич В. Ф.** Синтаксичні функції інфінітива // Українська мова і література в школі. – 1972. – № 3. – С. 24–30.
21. **Степанов Ю. С.** Имена. Предикаты. Предложения. – М., 1981.
22. **Шмелёва Т. В.** Смысл и формальная организация двухкомпонентных инфинитивных предложений в русском языке: Дисс.... канд. филол. наук. – М., 1979.